

1.01
Prejeto 26. 6. 2013

UDK: 342.534:331.54"1918/1941"

Jure Gašparič, Mojca Šorn*

Poklicna struktura poslancev Narodne skupščine Kraljevine SHS / Jugoslavije

IZVLEČEK

Avtorja v razpravi analizirata poklicno strukturo poslancev parlamentov prve jugoslovanske države. Upošteva je tedaj aktualne teoretske in praktične spise, ki so obravnavali osebo (idealnega) poslanca, njegovo vzgojo in izobrazbo, skušata ugotoviti, ali obstaja korelacija med poklicno strukturo poslanske zbornice in zamišljeno parlamentarno kulturo. Zaradi metodoloških vprašanj pri definiciji poklica in kvalitete (ter dostopnosti) različnih podatkov se v analizi opirata tako na obdelano gradivo in objavljene statistike kot na arhivsko gradivo iz fonda Narodna skupščina v Arhivu Jugoslavije.

Ključne besede: Narodna skupščina, Kraljevina SHS / Jugoslavija, parlament, poslanec, poklicna struktura

ABSTRACT

OCCUPATIONAL STRUCTURE OF THE NATIONAL ASSEMBLY MEMBERS OF THE KINGDOM OF SHS/YUGOSLAVIA

In the following discussion the authors analyse the occupational structure of the Members of Parliament of the first Yugoslav state. Taking into account the contemporary theoretical and practical documents, focusing on the personality of (ideal) Members of Parliament as well as their education and schooling, the authors attempt to establish whether any correlations exist between the occupational structure of the House of Parliament and the envisioned parliamentary culture. Due to the methodological issues involved in defining the occupations and because of the quality (as well as availability) or various information, the authors have based their analysis on the processed materials, published statistics, and archive materials from the National Assembly collection in the Archives of Yugoslavia.

Keywords: National Assembly, Kingdom of SHS/Yugoslavia, parliament, Member of Parliament, occupational structure

* dr., višji znanstveni sodelavec, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI – 1000 Ljubljana; jure.gasparic@inz.si

dr., znanstvena sodelavka, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI – 1000 Ljubljana; mojca.sorn@inz.si

Leta 1919 je britanski laburistični politik in kasnejši (sploh prvi laburistični) premier James Ramsay MacDonald napisal knjigo z zvenečim naslovom *Parliament and Revolution*. Med drugim je izšla tudi v New Yorku pri ugledni založbi Scott & Seltzer. V njej se je spustil v analizo tedaj zelo aktualnih vprašanj o stanju in perspektivah parlamentarne demokracije. Ton je bil ponekod nadvse zaskrbljujoč in neposreden. MacDonald se je konkretno vprašal: »In what sense has representative democracy failed? Why has it failed?« Stvarnost je trpka, je ugotavljal nekdanji škotski raznašalec časopisov. Človeku, ki se dan za dnem odziva na žvižg tovarniške piščali, se namreč parlament prepogosto zdi neučinkovita zadeva. Rešitev je zato videl v nujno potrebni izobrazbi in vzgoji delovnega ljudstva. Toda, je opozarjal MacDonald, le vzgoja volivcev ne bo zadoščala; prav tako bo v prihodnje treba vzgojiti in izobraziti tudi poslance laburistične stranke, saj za upravljanje »parlamentarnega stroja« ni potrebno le znanje, marveč tudi »pravi duh«, »spirit«, ki ga izvoljeni nikakor ne pridobijo avtomatsko, z izvolitvijo. Kaj konkretno je imel MacDonald v mislih? Natančno to, kar je videl v poslanskih klopih britanskih konservativcev, znamenitih torijcev. Oni so bili izobraženi za svoj posel, oni so v javno življenje vstopali izurjeni v skupinskem delu. »Treba je zgolj slišati cheer torijcev v poslanski zbornici in vidimo lahko njihovo moč dominantne stranke. Druži jih enaka enotnost duha kot trop psov v lovu na lisico. Igro imajo radi.« V parlamentu so se počutili kot doma. Prišleki, novi poslanci iz laburističnih vrst, so bili v parlamentu tujci, ljudje brez izkušenj, šibki obotavljivci.¹

Pogled Ramsaya MacDonalda na stanje duha v westminstrskem parlamentu po prvi svetovni vojni je sicer nedvomno pristranski in politično motiviran, toda opozarja na pomembno vprašanje, lahko bi dejali, na pomemben problem v zgodovini delovanja parlamentarne demokracije – na osebo poslanca, na njegovo vzgojo, izobrazbo in poreklo. Prav v istem obdobju, ko se je porajal novi versajski red, ko so razpadali imperiji in so se v velikokrat težkih in napornih okoliščinah rojevale nove države, se je podobnemu problemu posvetil tudi Max Weber v okviru niza predavanj *Umsko delo* kot poklic. V svoji poglobljeni in nedvomno nepristranski analizi je poudaril predvsem etične dimenzije in osebne kvalitete politika ter notranja zadovoljstva politične kariere. Izpostavil je tri kvalitete, ki naj bi bile posebej odločilne za politika: strast, čut odgovornosti in sposobnost pragmatičnega presojanja. Le takšen politik bo lahko usklajeval »nazorsko etiko« z »etiko odgovornosti« ter »močno in počasi vrtel trde deske«.²

Konceptualni okvir parlamentarca zahodnega tipa je bil z omenjenima in številnimi drugimi pisanji tedaj načelno in teoretsko postavljen. Poslanci naj bi bili za svoje delo posebej izurjeni, vzgojeni in poučeni; naslonjeni na neko tradicijo naj bi se v parlamentu počutili kot doma, odlikovale naj bi jih nekatere konkretne vrline. Z drugimi besedami: zamišljen tip poslanca oz. politika ni nekdo, ki se rodi (oz.

¹ James Ramsay MacDonald: *Parliament and Revolution*. New York 1920, zlasti str. 84–92.

² Max Weber: *Politika kot poklic*. V: *Politika kot poklic*. Ljubljana 1992 (dalje Weber, *Politika kot poklic*), str. 21–66.

so taki le redki), marveč nekdo, ki se za ta poklic na različne načine izuri. Kakor je ugotavljal že slovenski politični teoretik Albin Ogris v svojem standardnem delu *Politične stranke*, tudi v Angliji in zahodnih demokracijah med poslanci ni bilo veliko rojenih politikov, ki »nalikujejo pesnikom«; »velikih tribunov«, »spretnih kombinatorjev velikih političnih koncepcij«, »srečnih improvizatorjev« in »velikih artistov parlamentarne tehnike«.³

V prvi jugoslovanski državi, ki se je kljub svoji pisani sestavi in parlamentarni dediščini na ustavnopravni ravni ravno tako naslanjala na tedaj žlahtno zahodno obliko parlamentarne demokracije,⁴ opisana vprašanja niso bila nič lažja. Nasprotno, Ogris je ugotavljal, da je morebitnih »rojenih politikov« v srednji Evropi še neprimerno manj kot na zahodu in sodijo k »srečnim redkostim«. Potreba po vzgoji in pravem izboru politikov v prvi Jugoslaviji tako ni bila majhna, vsaj ne manjša kot na zahodu. Med kvalitetami bodočih politikov so tudi v Jugoslaviji videli politično strast. Pronicljivi srbski pisatelj in politik Dragoljub Jovanović je dejal, da je politika »skupek vseh strasti, njihova sinteza, kakor je opera kombinacija vseh umetnosti.«⁵ In ne nazadnje, zdi se, da je tudi jugoslovanski politik, če je želel uspeti, moral »uživati v igri«, kakor je nedvomno užival Anton Korošec. »Pop« se je po beograjskem političnem parketu vrtel kot pravi mojster političnega kola. Odvetnik Vladimir Ravnihar s političnimi izkušnjami iz rajne habsburške monarhije je po drugi strani bil v primerjavi s Korošcem v drugi politični ligi, poleg tega pa naj bi v politiki tudi trpel, oz. kot je sam zapisal v svojih spominih: »Politisch Lied ein garstig Lied«.⁶ V igri ni užival.

* * *

Konkretnih motivov za vstop v politiko, za poslansko kandidaturo, je gotovo toliko kot poslanskih kandidatov. Od volje do moči, naivnega idealizma, želje služiti, do možnosti spodobnega zaslužka ali celo pridobivanja sumljivih rent. Vsi posamezniki, ki jih mika kandidatura, se tudi samokritično ne izprašajo o potrebnih vrlinah in zadostni izurjenosti. Toda po drugi strani moremo sklepati, da je v strankarskih demokracijah politična stranka tisti faktor, ki v interesu lastnega uspeha razmišlja (vsaj približno) tako kot MacDonald, ki izbira primerne kandidate, ustrezno urjene in izurjene, s spodobno reputacijo. V prvi Jugoslaviji jih je bilo na štirih volitvah v dvajsetih letih vsakič več kot 300 izvoljenih za poslanca, za dobro plačanega profes-

³ Albin Ogris: *Politične stranke*. Ljubljana 1926, str. 167–168.

⁴ To lahko trdimo za dvajseta leta, za čas veljave t. i. vidovdanske ustave, ki je v politično-sistemskem smislu uveljavila liberalno misel parlamentarne demokracije. V tridesetih letih, v času veljave t. i. oktroirane ustave in spremljajoče zakonodaje, ki je uveljavila okrnjeno strankarsko življenje in javne volitve, pa je bila politična podoba države precej popačena in lahko govorimo le o »pseudoparlamentarizmu«.

⁵ Dragan Kalajdžić: *Razgovori o nama* (intervju z Dragoljubom Jovanovićem). Zagreb 1980, str. 85.

⁶ Vladimir Ravnihar: *Mojega življenja pot*. Spomini dr. Vladimirja Ravniharja. Ljubljana 1997, str. 256.

onalnega politika. V tridesetih letih je bilo troje volitev, a so potekale javno v okolju okrnjenega strankarskega življenja. Toda kljub temu so stranke morale tudi tedaj na liste postaviti konkretne ljudi.

Vprašanje, od kod so poslanci prišli, kaj so počeli prej, zato ni povsem trivialnega pomena, marveč lahko odstira pomembne interpretativne dileme o delovanju parlamentarne demokracije. Visok delež »izobražencev« in »profesionalcev« bi utegnil biti v korelaciji z ugledom in učinkovitostjo parlamenta, oz. vsaj z obliko parlamentarne kulture, ki bi bila volivcem všečna. Iz katerih poklicnih (socialnih) sredin so se torej rekrutirali poslanci prve jugoslovanske države?

Tabela 1: Poklicna struktura poslancev Narodne skupščine (1920–1935)⁷

	1920 ⁸	1923 ⁹	1925 ¹⁰	1927 ¹¹	1931 ¹²	1935 ¹³	SKUPAJ
kmetje	10	62	48	37	19	40	216
posestniki	-	18	14	10	21	19	82
trgovci	8	20	21	22	30	35	136
industrialci, bankirji	2	4	-	5	12	12	35
obrtniki	1	3	2	3	3	7	19
inženirji	-	7	1	4	6	11	29
zdravniki, veterinarji, lekarnarji	14	8	4	15	16	27	84
profesorji, učitelji, ravnatelji	15	32	29	19	5	3	103
(visoki) državni funkcionarji in uradniki	67	54	104	131	64	60	480
odvetniki, sodniki, notarji	29	47	50	42	60	58	286
novinarji, književniki	6	14	8	8	10	11	57
privatni uradniki	3	-	-	-	2	2	7
duhovniki	9	20	10	10	22	18	89
delavci	-	1	-	-	2	3	6
upokojenci	2	9	5	8	28	58	110

⁷ Podatki v tabeli predstavljajo število razdeljenih mandatov, pri čemer je treba upoštevati, da je lahko posamezni poslanec na volitvah osvojil več mandatov, kar še posebej velja za nekdanje ministre in poslance.

⁸ Arhiv Jugoslavije (AJ), 74-12-23, Spisak Narodnih Poslanika Ustavotvorne Skupštine.

⁹ Statistika izbora narodnih poslanika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca održanih 18 marta 1923. godine. Beograd 1924, Spisak narodnih poslanika izabranih 18 marta 1923 godine, str. 163–167 (dalje Statistika 1923).

¹⁰ AJ, 72-75, Spisak poslaničkih kandidata, izabranih za narodne poslanike 8. februara 1925.

¹¹ AJ, 72-75, Spisak poslaničkih kandidata, izabranih za narodne poslanike na izborima od 11. septembra 1927. g. po izbornim okruzima, sastavljen na osnovi čl. 83 izbornog zakona.

¹² Statistika izbora narodnih poslanika za Prvu Jugoslovensku Narodnu Skupštinu (održanih 8 novembra 1931 god.). Beograd 1935, str. 289–294.

¹³ Statistika izbora narodnih poslanika za Narodno Skupštino Kraljevine Jugoslavije, izvršenih 5 maja 1935. Beograd 1938, Spisak narodnih poslanika izabranih 5 maja 1935, str. 258–261.

	1920 ⁸	1923 ⁹	1925 ¹⁰	1927 ¹¹	1931 ¹²	1935 ¹³	SKUPAJ
rentniki	10	5	-	-	3	1	19
ostali	16	8	1319	9	3	5	60
SKUPAJ	192¹⁴	312¹⁵	315¹⁶	323¹⁷	306¹⁸	370¹⁹	1818

Tabela 2: Razrez kategorije (visoki) državni funkcionarji in uradniki²⁰

	1920	1923	1925	1927	1931	1935	SKUPAJ
poslanci	1	9 ²¹	24	33	8	9	84
ministri	27	28	48	76	27	21	227
ostali (visoki) državni funkcionarji in uradniki	39	17	32	22	29	30	169
SKUPAJ	67	54	104	131	64	60	480

¹⁴ Številka narodnih poslancev, izvoljenih leta 1920, ni popolna, saj rokopisni podatki niso ohranjeni v celoti.

¹⁵ Podatke iz Statistike 1923 sva primerjala z gradivom, ki ga hrani AJ, ki pa izkazuje 307 narodnih poslancev (AJ, 72–75, Spisak narodnih poslanika izbranih 18. marta 1923. godine), in s podatki iz: Branislav Gligorijević: Parlament i političke stranke u Jugoslaviji (1919–1929). Beograd 1979 (dalje Gligorijević, Parlament i političke stranke u Jugoslaviji), str. 319, Zanimanja poslanika izbranih 18. marta 1923. godine, pri čemer sva ugotovila, da se podatki pri številčno bolj zastopanih skupinah povsem ujemajo (npr. kmetje, (visoki) državni funkcionarji in uradniki, odvetniki, novinarji), večje odstopanje je zgolj pri kategoriji posestniki (32). Pri tabelarnem prikazu je v tem in v naslednjih letih razliko zaznati tudi pri kategoriji upokojenci; v Statistiki (1923 in gradivu AJ) je za imenom posameznega poslanca poleg njegovega (bivšega) poklica zapisano, če je ta v pokoju – vse te sva, poleg oseb, ki so se deklarirale kot »penzioneri«, uvrstila v postavko upokojenci, zato je ta številka, v primerjavi z Gligorijevićevo, nekoliko višja. Na tem mestu bi rada opozorila na napačen seštevek poslancev glede na poslanski klub in glede na poklic v Gligorijevićevi tabeli – ta ni 313, temveč 311.

¹⁶ Podatke sva primerjala s podatki, objavljenimi v: Gligorijević, Parlament i političke stranke u Jugoslaviji, str. 321, Zanimanja poslanika izbranih 8. februara 1925. godine, pri čemer sva ugotovila manjša odstopanja v nekaterih poklicnih kategorijah, npr.: kmetje (53) in posestniki (25), industrialci (7), novinarji (12), duhovniki (14), upokojenci (11) in ostali (4). Opozorila bi na napačen seštevek poslancev glede na poslanski klub in glede na poklic v Gligorijevićevi tabeli – seštevek dejansko vpisanih števil je 300 in ne 315.

¹⁷ Podatke sva primerjala z Gligorijević, Parlament i političke stranke u Jugoslaviji, str. 320, Zanimanja poslanika izbranih 11. septembra 1927. godine, pri čemer sva ugotovila večja odstopanja predvsem pri poklicnih kategorijah posestniki (20), trgovci (31), profesorji (45), odvetniki (71), največje odstopanje pa je opaziti pri postavki (visoki) državni funkcionarji in uradniki, kjer ima Gligorijević zabeleženih 25 oseb. Naj ob tem pripomniva, da Gligorijevićevo seštevek poslancev glede na poslanski klub in glede na poklic – 315 – ni realen, pravilni seštevek glede na podatke v njegovi tabeli je 304.

¹⁸ Podatke sva primerjala z gradivom AJ, 72–75, Spisak narodnih poslanika izbranih na izborima 8 novembra 1931. godine, pri čemer sva ugotovila, da je v posameznih poklicnih kategorijah zaznati le majhna odstopanja.

¹⁹ Podatke sva primerjala z gradivom AJ, 72–75, Spisak narodnih poslanika izbranih na izborima za narodnu skupstino, izvršenih na dan 5 maja, sestavljen na osnovi čl. 64 Zakona o izboru narodnih poslanika, pri čemer sva ugotovila, da se število izvoljenih oseb skoraj povsem ujema, tudi posamezne poklicne kategorije, manjše odstopanje je pri narodnih poslancih (13) in ministrih (16).

²⁰ Tabela 2 je narejena na osnovi gradiva, uporabljenega pri tabeli 1.

²¹ Zgolj kot ilustracija k seznamom poslancev: v Statistiki 1923 je pri imenu dr. Antona Korošca zapisano, da je profesor bogoslovja; poklice slovenskih poslancev sva zaradi natančnejšega prikaza po-

Tabela 3: Poklicna struktura poslancev Narodne skupščine (1920–1935), prikazana v odstotkih²²

	1920	1923	1925	1927	1931	1935
kmetje	5,21 %	19,87 %	15,24 %	11,45 %	6,21 %	10,81 %
posestniki	-	5,77 %	4,44 %	3,1 %	6,86 %	5,14 %
trgovci	4,17 %	6,41 %	6,67 %	6,81 %	9,80 %	9,46 %
industrialci, bankirji	1,04 %	1,28 %	-	1,54 %	3,92 %	3,24 %
obrtniki	0,52 %	0,96 %	0,63 %	0,93 %	0,98 %	1,89 %
inženirji	-	2,24 %	0,32 %	1,24 %	1,96 %	2,97 %
zdravniki, veterinarji, lekarnarji	7,29 %	2,56 %	1,27 %	4,64 %	5,23 %	7,30 %
profesorji, učitelji, ravnatelji	7,81 %	10,26 %	9,21 %	5,88 %	1,63 %	0,81 %
(visoki) drž. funkc. in uradniki:						
poslanci	0,52 %	-	7,62 %	10,22 %	2,61 %	2,43 %
ministri	14,06 %	8,97 %	15,24 %	23,53 %	8,82 %	5,68 %
(ostali visoki) drž. funkc. in uradniki	20,31 %	5,45 %	10,16 %	6,81 %	9,48 %	8,11 %
skupaj	34,89 %	14,42 %	33,02 %	40,56 %	20,91 %	16,22 %
odvetniki, sodniki, notarji	15,10 %	15,06 %	15,87 %	13 %	19,61 %	15,68 %
novinarji, književniki	3,13 %	4,49 %	2,54 %	2,48 %	3,27 %	2,97 %
privatni uradniki	1,56 %	-	-	-	0,65 %	0,54 %
duhovniki	4,69 %	6,41 %	3,17 %	3,1 %	7,19 %	4,86 %
delavci	-	0,32 %	-	-	0,65 %	0,81 %
upokojenci	1,04 %	2,88 %	1,59 %	2,48 %	9,15 %	15,68 %
rentniki	5,21 %	1,60 %	-	-	0,98 %	0,27 %
ostali	8,33 %	2,56 %	-	2,77 %	0,98 %	1,35 %
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Paleta skupščinskih poslancev je bila v vseh letih precej široka in je obsegala domala vse socialne tipe. Delež posamezne poklicne kategorije je v posameznih letih opazneje nihal, a izrazitejšega trenda pri nobeni kategoriji ni opaziti. Ob tem velja tudi poudariti, da je opazovano obdobje precej kratko, kakor je pač bila kratkega veka sama država. Med močnejše zastopane kategorije lahko v celotnem obdobju uvrstimo lekarnarje, zdravnike, veterinarje, profesorje, učitelje, ravnatelje, sodnike, odvetnike in notarje; torej izobražence, ki so tvorili četrtno parlamenta (ali več).

klicne strukture uskladila s podatki iz temeljite in minuciozne študije Bojana Balkovca: »Vsi na noge, vsi na plan, da bo zmaga čim sijajnejša«. Volilna teorija in praksa v prvi jugoslovanski državi. Ljubljana 2011, str. 176–204, Kandidati na volitvah (dalje Balkovec, Kandidati na volitvah).

²² Tabela 3 je narejena na osnovi podatkov iz tabele 1.

Med slednjimi posebej izstopajo juristi, ki v povprečju dosegajo 15 % delež. Njihova pomembnost je zaznavna tudi drugod, v domala vseh zahodnih parlamentih, in obenem, kakor pravi Max Weber, ni »naključna«. Strankarska politika je namreč v prvi vrsti izvajanje interesov, učinkovita izpeljava neke stvari za zainteresirane pa je »obrt šolanega advokata«. On zna tudi »slabo« stvar tehnično »dobro« izpeljati.²³

Zagotovo najbolj zastopana kategorija so (visoki) državni funkcionarji in uradniki (mednje uvrščava zlasti funkcionarje, vezane na mandat), torej politiki, ki so vsaj teoretsko tisti najbolj izurjeni, katerih visok delež je bil najbolj zaželen. V njihovi zastopanosti je sicer zaslediti cezuro po volitvah 1931, ki pa je povsem razumljiva. Z nastopom osebne diktature kralja Aleksandra in njeno vse bolj odločno uveljavitvijo so se politične elite v opaznem deležu zamenjale. Toda dotlej je njihovo število vztrajno raslo, po volitvah leta 1927 so dosegali že skoraj 40 % poslancev. Njihov podrobnejši razrez pokaže, da je med njimi zlasti raslo število nekdanjih poslancev in ministrov. Leta 1927 je tako kar 76 mandatov šlo ministrom »na razpoloženju«. Delež visokih državnih uradnikov je nato v tridesetih letih upadel, a je še naprej ostajal najvišji med vsemi kategorijami.

Slika med slovenskimi poslanci nekoliko odstopa od vsedravnega povprečja, saj so med bolj zastopanimi posestniki, v ostalih deležih in trendih pa je precej skladna. Do leta 1927 je tako raslo število visokih državnih funkcionarjev, leta 1931 sledi cezura in nato vnovična rast. Podoben trend lahko ugotovimo pri reelekcijski stopnji. Število ponovno izvoljenih poslancev je raslo do diktature in na zadnjih volitvah pred njo doseglo izjemno visok odstotek, nato leta 1931 upadlo in se v letu 1935 spet rahlo dvignilo. Decembrske volitve leta 1938 so v tem pogledu izjemne, saj je znašalo število ponovno izvoljenih poslancev glede na predhodno mandatno obdobje le 3, a med izvoljenimi je bilo kar 12 bivših poslancev in en bivši minister. V tem primeru je seveda šlo za pristaše slovenskega dela JRZ, člane nekdanje SLS, ki so bili nazadnje poslanci pred diktaturo in so se po desetletju zavihтели nazaj na poslanski stolček. Med njimi je bil tudi Janez Brodar, eden od dveh Slovencev, ki sta bila na sedmih volitvah v prvi Jugoslaviji petkrat izvoljena za poslanca. Drugi je bil Ivan Pucelj iz liberalnega tabora. Poslanski staž ostalih Slovencev je bil precej krajši, še največ jih je bilo izvoljenih le enkrat. Tudi na tej podlagi lahko sklepamo, da se jih posledično večina v Beogradu ni počutila »doma«, to pa po MacDonalldovem seveda ni bilo najboljše za »igro«.

Del spiska poslancev Narodne skupščine, izvoljenih 18. marca 1923. Pod zaporedno št. 15 je dr. Anton Korošec iz Jugoslovanskega kluba, po poklicu »Min. prosv.« - minister prosvete, kar je bil v času nastanka seznama (oktobra 1924). Za njim je Anton Sušnik, »prof.« iz Ljubljane.

²³ Weber, Politika kot poklic, str. 36.

Адреси Србије и Црне Горе фонд бр. 72 фас. бр. 75 јединица описа бр. _____ име и презиме GAŠPARIĆ

Административно Одељење М. Вујића
29. X 1924. г.

СПИСАН Миле Маричковић
запис Српске Др. М. Вујића

НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА ИЗАБРАНИХ 18. МАРТА 1923. ГОДИНЕ

Број	Име и презиме (Изборна јед.)	Политичка странка	Занимање и место збивања
1.	Др. Абдулах Буквица	Х. Р. С. С.	инженер - Београд
2.	Владим Колачичић	Радицаи.	земаодел - Печанинско
3.	Ајдар Асановић	"	својотоп. - Милутиново
4.	Александар М. Доблић	Срп. Сир.	зубни лекар - Београд
5.	Александар Станојевић	Радицаи.	земаодел - Келменско
6.	Алекса Жујовић	"	Мин. к. р. - Јурице
7.	Андра Стајин	Југос. Кл.	инженер - Сурбце
8.	Андреј Беђаић	Радицаи.	уџивач - Драговић
9.	Андреја М. Кујунџић	Х. Р. С. С.	својотоп. - Ловчић (Земљ.)
10.	Андреја Тулић	Радицаи.	инженер - Београд
11.	Анта М. Радојевић	Х. Р. С. С.	инженер - Губинско Поље
12.	Др. Анте Ација	Радицаи.	својотоп. - Београд
13.	Др. Анте Штајмек	Југос. Кл.	инженер - Марибор
14.	Антун Бошњак	"	инженер - Марибор
15.	Др. Антон Корошец	"	инженер - Марибор
16.	Антон Сушник	Радицаи.	инженер - Марибор
17.	Антоније П. Бешировић	Југ. Мусл. Кл.	инженер - Марибор
18.	Др. Атиф Халић Кадић	Целуљоз.	инженер - Марибор
19.	Аниф Ахметовић	Х. Р. С. С.	агрод. - Марибор
20.	Др. Бариша Смољан	"	својотоп. - Ново Село
21.	Блаж Шаламон	"	"

А.
Београд
Вој.
Т. М. А.
Јури.
М. А.
У.
Јури.
Јури.
Јури.
М. А.
М. А.
Т. А.
С. А.
С. А.
С. А.
Х. А.
М. А.

Del spiska poslancev Narodne skupščine, izvoljenih 18. marca 1923. Pod zapoedno št. 15 je dr. Anton Korošec iz Jugoslovanskega kluba, po poklicu »Min. prosv.« – minister prosvete, kar je bil v času nastanka seznama (oktobra 1924).

Za njim je Anton Sušnik, »prof.« iz Ljubljane.

Tabela 4: Poklicna struktura slovenskih poslancev Narodne skupščine (1920–1938)²⁴

	1920	1923	1925	1927	1931	1935	1938	SKUPAJ
kmetje	5	-	-	1	1	-	1	8
posestniki	8	9	7	3	10	7	2	46
trgovci	-	-	-	-	-	1	-	1
industrialci, bankirji	-	-	-	-	1	2	-	3
obrtniki	-	-	-	-	-	-	-	-
inženirji	-	-	-	-	-	1	-	1
zdravniki, veterinarji, lekarnarji	1	-	-	-	-	2	3	6
profesorji, učitelji, ravnatelji	3	5	5	3	1	2	1	20
(visoki) državni uradniki	9	1	-	1	2	6	12	31
poslanci	-	5	7	13	-	-	-	25
ministri	5	2	2	-	3	1	1	14
odvetniki, sodniki, notarji	1	-	1	-	1	5	6	14
novinarji, književniki	1	2	2	4	2	-	-	11
privatni uradniki	2	-	-	-	1	-	-	3
duhovniki	1	1	1	1	1	-	1	6
delavci	-	-	-	-	-	-	-	-
upokojenci	1	1	1	-	2	1	1	7
rentniki	-	-	-	-	-	-	-	-
ostali	1	-	-	-	-	1	-	2
SKUPAJ	38	26	26	26	25	29	28	198

Tabela 5: Reeleksija slovenskih poslancev Narodne skupščine (1920–1938)²⁵

	število ponovno izvoljenih poslancev glede na predhodno mandatno obdobje
1920	
1923	11
1925	16
1927	21
1931	4
1935	7
1938	3

²⁴ Tabela je narejena na osnovi podatkov: Balkovec, Kandidati na volitvah. Seznam obsega kandidate, ki so kandidirali na volitvah v letih 1920, 1923, 1925, 1927, 1931, 1935 in 1938. Za priimkom in imenom kandidata je zapisan njegov poklic, sledi kraj bivanja, nato ime stranke/liste, na kateri je kandidiral, in leto kandidature. Pri osebah, ki so kandidirale na več volitvah, so zapisane (morebitne) spremembe poklica, kraja bivanja in v primeru, da kandidat ni kandidiral na isti listi kot na predhodnih volitvah, tudi ime stranke. Na sedmih volitvah od 1920 do 1938 je bilo za narodne poslance izvoljenih 126 Slovencev, od tega 87 enkrat, 19 dvakrat, 9 trikrat, 9 štirikrat in 2 petkrat (Janez Brodar, pristaš SLS iz Hrasnja pri Kranju, 1920, 1923, 1925, 1927 in 1938, Ivan Pucelj, »kmetijec« iz Velikih Lašč, 1920, 1923, 1925, 1927 in 1931).

²⁵ Tabela je narejena na osnovi podatkov: Balkovec, Kandidati na volitvah.

* * *

Kaj nam poklicna struktura skupščin prve jugoslovanske države sploh pove o parlamentarizmu tiste dobe, a lahko iz zapisanega izpeljemo kakršenkoli daljnosežnejši sklep? Ali obstaja korelacija med poklicno strukturo in zamišljeno parlamentarno kulturo? Ali visok delež odvetništva in uradništva pomeni učinkovitejši parlament z večjo legitimnostjo, kjer se na podlagi gentlemanskega dogovora ob podpori backbanchersov spopadajo izurjeni in retorično spretni parlamentarni frontbanchersi? Če postavimo analizo poklicne strukture ob bok številnim politično-zgodovinskim in kulturno-zgodovinskim študijam o prvi Jugoslaviji, se nam začnejo vsi potencialni zaključki izmikati. »Posebna oblika našega kraljevskega SHS-ovskega parlamentiranja« sicer ni bila, kakor je zapisal njen ostrí kritik Miroslav Krleža, »negacija« sleherne parlamentarne oblike, a način njenega dela se je vendarle precej razlikoval od tedaj uveljavljenih vzorcev v Parizu in Londonu. Kljub številnim poslancem, podkovanim z znanjem o delovanju države, je parlament prejkoslej ustvarjal podobo, ki je v eni sami krležijanski povedi taka: »Mrzli mesarji v gamašah, brivci s poškrabljenimi ovratniki in sivimi klobuki, oderuške spake, cariniki in cehovske maškare s pentljami in kravatami á la La Vallière, mlekarji v opankah, bozarji, konjski mešetarji in prodajalci srečk, svileni gizdalini, pariški študentje in še gospodje doktorji kraljevskega vseučilišča Franca Jožefa I. (kakor gospod doktor Janko plemeniti B.) in še presvetli in prevzvišeni bani z ministrom policije, popom Korošcem na čelu, vse to je drug drugemu nastavljalo zanke, vse to je gledalo, kako bi drugega pogubilo in ukanilo; vse to se je v domačih hlačah in v rimsko katoliških sutanah prerivalo okrog strehe svetega Franja in okrog poslanskih prejemkov, kako bi drugo drugega strlo, kako bi drugo drugemu pognalo svinec v grlo, da bi se dokopalo do fakinskega vodstva, da bi zaslužilo in da bi izmaknilo, če že ne dinarja, pa vsaj groš.«²⁶ Poklicna struktura pač ni (zmerom) v korelaciji z zamišljeno in zaželeno obliko parlamentarne kulture.

Jure Gašparič, Mojca Šorn

OCCUPATIONAL STRUCTURE OF THE NATIONAL ASSEMBLY MEMBERS OF THE
KINGDOM OF SHS/YUGOSLAVIA

S u m m a r y

The question of where the Members of Parliament came from and what they had done before their new function is not completely trivial, but can also reveal important interpretative dilemmas about the functioning of parliamentary democracy. On the basis of theoretical and practical studies about the Members of Parliament during the period under consideration, which deem their education and schooling as very important, we tried to establish whether any correlations exist between the occupational structure of the House of Parliament and the envisioned parliamentary culture. A significant percentage of "intellectuals" and "professionals" could turn out to be related to the reputation and efficiency of the parliament, or at least with the form of the parliamentary culture, pleasing to the voters.

We have discovered that the range of the Members of Parliament was quite extensive throughout

²⁶ Miroslav Krleža: Deset krvavih let in drugi politični eseji. Ljubljana 1962, str. 322–323.

the years, encompassing almost all social types. The percentages of individual occupational categories fluctuated more noticeably in certain years. However, none of the categories show prominent trends. We can include the following among the more extensively represented categories throughout the period: pharmacists, doctors, veterinarians, professors, teachers, headmasters, judges, lawyers and notaries – i.e. intellectuals, making up a quarter of the parliament (or more). Among the latter jurists are especially prominent, with an average share of 15%. Their significance is also noticeable elsewhere, in almost all western parliaments. The most prominent category are certainly (high) state officials and clerks (among those we especially count the officials with mandates), i.e. politicians with the best training, at least in the theoretical sense. However, their representation was influenced by the censorship after the 1931 elections, which is completely understandable. With the onset of the personal dictatorship of King Alexander and its increasingly resolute implementation a significant percentage of the political elites changed.

So, what can we learn about the parliamentarism of that time from the occupational structure of the Assemblies of the first Yugoslav state? Is there any correlation between the occupational structure and parliamentary culture? If we compare the analysis of the occupational structure with the numerous politicalhistorical and culturalhistorical studies about the First Yugoslavia, all of the potential conclusions start eluding us. Namely, occupational structure is not (always) related to the desired state of parliamentary culture.